Vesa Vihriälä

Vastauksia TaV:n jäsenten kysymyksiin 15.2.2022

Ed. Mäkynen:
1. Jos investoinnit halutaan erottaa säännöissä itsenäiseksi kokonaisuudekseen, mikä olisi paras tapa määritellä investoinnit? Miten tapahtuisi kansantalouden tilinpidossa määriteltyjä investointeja tarkempi määrittely?

- Lähtökohtana olisi luontevaa olla juuri kansantalouden tilinpidon määritelmä investoinneista (Tilastokeskus: Kiinteän pääoman bruttomuodostus (eli bruttoinvestoinnit) koostuvat kotimaisten tuottajien kiinteiden varojen hankinnoista vähennettynä niiden luovutuksilla. Kiinteät varat ovat tuotantoprosessien tuotoksina tuotettuja aineellisia tai aineettomia varoja, joita käytetään tuotantoprosesseissa toistuvasti tai jatkuvasti pitempään kuin yhden vuoden ajan.)
- Tämä ohella erityiskohtelun piiriin tulevien menojen tulisi täyttää vaatimus siitä, että ne hyödyttävät uskottavan tutkimustiedon perusteella julkisen talouden tasapainoa niin paljon, että niiden voidaan katsoa maksavan itsensä takaisin jollakin järkevällä aikajänteellä (10v?). Tutkimus- ja kehitysrahoituksella syntyvä TKI-pääoma on lupaavin tällainen kategoria.
- Ilmasto- ja muun ympäristöpolitiikan tavoitteita palveleva T&K-toiminta ja sellaiseen välittömästi liittyvät demonstraatiolaitokset voisivat olla tapa täyttää sekä itsensä rahoittamisen että ao. politiikan asettamat vaatimukset.
- Erityiskohtelun piiriin tulevat menot tulisi hyväksyttää riippumattomalla asiantuntijaelimellä ennakkoon.
- Erityiskohtelun piiriin asetettavien menojen kokonaismäärällä tulisi olla yläraja suhteessa BKT:hen ja tämän ylärajan mukaisen kokonaismenojen kasvun tulisi täyttää velkasuhteen alenemiselle asetetut vaatimukset (aleneminen voisi kuitenkin tapahtua hitaammin kuin ilman tällaista julkisten menojen ”laadun” paranemista). Ts. luokittelun epävarmuuden takia tulisi ylärajalla varmistaa se, ettei huono luokitus (uudelleenmääritys) johda VKS:n tavoitteiden romuttumiseen. Puhdas kultainen sääntö ei ole nähdäkseni mahdollinen, vaikka jo nykyisin toteutettua investointien erityiskohtelua voidaankin kehittää.

2. Jos markkinakuriin palaaminen ei ole mahdollista, jos EKP joutuu toimimaan rahoitusolojen vakauttajana jatkossakin ja jos investointitarpeet Euroopassa ovat arvioitua luokkaa (esim. Brugel), mikä olisi paras tapa koordinoida EU:n talouspolitiikkaa jatkossa?

- Jos jäsenmaiden finanssipolitiikkaa ei todellakaan pystytä rajoittamaan sen paremmin nykyisen tapaisilla säännöillä kuin markkinakurillakaan, ainoa looginen vaihtoehto on korvata kansallinen finanssipolitiikan päätöksenteko unionin / euroalueen tasoisella päätöksenteolla. Muuten päädymme tilanteeseen, jossa yksittäinen jäsenvaltio voi velkaantua rajatta luottaen muiden (ml. keskuspankin) tukeen. Tämä on pitkän päälle taloudellisesti ja jo ennen sitä poliittisesti kestämätön ratkaisu. Vaihtoehto tarkoittaisi aitoa fiskaalista federalismia, jossa keskuksen fipo-valta muistuttaisi USA:n liittovaltion finanssipoliittista toimivaltaa ja jäsenvaltioiden budjeteille olisi asetettava perussopimuksessa ja jäsenmaiden perustuslaeissa samanlainen tasapainovaatimus kuin USA:n lähes kaikilla osavaltioilla on. Kun tällaiseen ei liene mitään poliittisia edellytyksiä, on pakko etsiä ratkaisua, jossa tavalla tai toisella jäsenvaltioiden velkaantuminen pystytään pitämään

suurella todennäköisyydellä kestävänä ja velkakestämättömät (harvinaiset) tilanteet kyetään hoitamaan hallitusti.
- Mikään pieni keskitetty finanssipoliittinen kapasiteetti ei loppujen lopuksi kykene ongelmaa hoitamaan, ellei jäsenmaiden velkaantumiselle ole jotain toimivaa jarrua.

Ed. Hoskonen

Kysymys: Pahasti näyttää tämä asia siltä, että nyt ollaan rakentamassa määrätietoisesti EU-jäsenmaiden yhteisvastuuta muiden maiden veloista ja samalla ollaan luomassa menettelyä, jolla yhteisesti taatut velkakirjat, eurobondit, otetaan lopullisesti käyttöön. Ollaan siis perustamassa velkaunionia. Miten tämä on mahdollisista, kun EU:n perussopimukseen mukaan vastuita ei toisten maiden veloista ja takuista ole lainkaan ja EU:n toiminta ei samaisen perussopimuksen mukaan voi perustua velanottoon.

- Tosiasiallinen kehitys on epäilemättä kulkenut kohti suurempaa yhteisvastuuta. Se on realisoitunut rahoitustukijärjestelyjen (bilateraalilainat, ERVV, EVM), elpymisrahaston ja EKP:n taseen kautta.
- Näillä kaikilla on erilainen ja kukin omalla tavallaan kiistelty juridinen perustansa.
    - Rahoitustukijärjestelyt saatettiin muodollisesti yhteensopiviksi n. no-bailout-klausuulin eli artiklan 125 kanssa vaatimuksella, että lainamuotoiseen tukeen liittyy tiukka ehdollisuus. Tämän ehdollisuuden (julkisen talouden sopeutusohjelma ja rakennepoliittinen ohjelma talouskasvun vahvistamiseksi) katsottiin varmistavan riittävän hyvin sen, että tukea saanut kykenee maksamaan lainan takaisin ja välttää suurella todennäköisyydellä samanlaisen tukitarpeen tulevaisuudessa.
    - Elpymisrahaston suorat tuet ja lainat perusteltiin puolestaan artiklalla 122, joka sallii taloudellisen avun antamisen jäsenvaltiolle, jos luonnonkatastrofit tai poikkeukselliset tapahtumat aiheuttavat sille suuria vaikeuksia. Kun artiklat 122 ja 125 ovat rinnakkaisia, on punnittava näiden keskinäistä painoarvoa kussakin tilanteessa. Yhteisen velan ottamisen mahdollisuus on kaiketi perusteltu sillä, että järjestely on muodollisesti budjetin ulkopuolisesta toiminnasta. Henkilökohtaisesti pidän tätä perussopimuksen hengen vastaisena, vaikka neuvoston ja komission juristit toisin ajattelevatkin.
    - EKP:n osto-ohjelmat on perusteltu rahapolitiikan tarpeilla. Kun inflaatiovauhti on ollut selvästi ja pitkään tavoitetason alapuolella, hintavakaustavoite on perustellut hyvin aggressiivista rahapolitiikan keventämistä. Tämän luonteva (aivan oppikirjamainen) toteutustapa on valtionlainojen ostaminen. Jos inflaatio asettuu pysyvämmin 2 % yläpuolelle EKP:n osto-ohjelmia on hankala enää perustella rahapolitiikan tavoitteilla. Oma kysymyksensä on ostojen joustavuus, ts. poikkeaminen ns. pääoma-avaimesta, jonka mukaiset ostot siis heijastavat jäsenmaiden taloudellista kokoa. V. 2012 ns. OMT-lupauksessa tämä todettiin mahdolliseksi vaatimalla osto-ohjelman kohteelta EVM-ohjelmaa, johon liittyisivät normaalit budjettitaloutta ja rakennekehitystä koskevat tiukat ehdot. Koronapandemian aikana käyttöön tulleessa PEPP-ohjelmassa on myös mahdollisuus poiketa pääoma-avaimesta. Nyt siihen ei kuitenkaan liity vastaavaa ehdollisuutta kuin OMT-lupauksessa. Tämän joustavuuden laillisuutta ei ole vielä testattu, mutta uskoakseni se tulee tavalla tai toisella Euroopan tuomioistuimen ratkaistavaksi.
- Jossain määrin yhteisvastuullisen toiminnan laajentumista voidaan pitää hyvin perusteltuna. Missä tahansa taloudessa voi tulla jotakin osaa koskevia isoja sokkeja (jotka eivät johdu maan omasta toiminnasta; pandemia on tästä kelpo esimerkki, ulkovallan erilaiset taloudelliset tai jopa sotilaalliset painostus- ja destabilointitoimet ovat toinen helposti mieleen tukeva esimerkki), joista selviämiseksi on hyvä olla yhteisvastuullista, solidaarista toimintaa. Myös tutkimus- ja kehitystoiminnassa ja erilaisiin yhteisiin riskeihin varautumisessa (terveysturvallisuus, hybridi- ja kyberriskit, luonnonkatastrofit ml. ilmastonmuutoksen aiheuttamat ongelmat) ovat asioita, joita kannattaa tehdä yhdessä yhteisellä rahoituksella. Nämä perustelevat minusta toimintakykyistä

ehdollista kriisirahoitusjärjestelmää (vahvistettu EVM) ja toisaalta jonkin verran suurempaa EU-budjettia.

- Yhteisvastuun rajoittamiseksi poliittisesti hyväksyttävälle tasolle tarvitaan kuitenkin vahvoja toimia vakaus- ja kasvusopimuksen toimeenpanon parantamiseksi ja viime kädessä sen mahdollistamiseksi, että markkinakuri toimii.